

ТЕМА 10 Особливості фінансової санації та банкрутства підприємств різних форм власності і видів діяльності

- 1. Особливості банкрутства суб'єктів підприємницької діяльності, що мають суспільну, іншу цінність або особливий статус.**
- 2. Особливості банкрутства сільськогосподарських підприємств.**
- 3. Особливості банкрутства страховиків.**
- 4. Особливості банкрутства професійних учасників ринку цінних паперів та інститутів спільного інвестування.**
- 5. Особливості банкрутства фізичної особи – підприємця.**
- 6. Особливості банкрутства фермерського господарства.**
- 7. Особливості банкрутства державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків.**

1. Особливості банкрутства суб'єктів підприємницької діяльності, що мають суспільну, іншу цінність або особливий статус

Під час розгляду справи про банкрутство суб'єкта підприємницької діяльності, що має суспільну або іншу цінність для Автономної Республіки Крим або територіальної громади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим або орган місцевого самоврядування може звернутися до господарського суду з клопотанням не застосовувати до такого суб'єкта передбачені цим Законом процедури та припинити провадження у справі про банкрутство.

До клопотання додається рішення Ради міністрів Автономної Республіки Крим, рішення ради органу місцевого самоврядування, прийняте виключно на її пленарному засіданні, про незастосування до відповідного суб'єкта підприємницької діяльності процедур та припинення провадження у справі про банкрутство, а також гарантії задоволення всіх вимог кредиторів за грошовими зобов'язаннями.

У разі якщо вимоги кредиторів такого суб'єкта підприємницької діяльності не будуть погашені протягом поточного та наступного календарних років, Рада міністрів Автономної Республіки Крим або орган місцевого самоврядування позбавляється права на повторне звернення до господарського суду із зазначеним у цій статті клопотанням, а провадження у справі про банкрутство щодо відповідного суб'єкта підприємницької діяльності здійснюється на загальних підставах.

Суб'єктами підприємницької діяльності з особливим статусом є містоутворюючі та особливо небезпечні суб'єкти господарювання.

Містоутворюючим суб'єктом підприємницької діяльності визнається юридична особа, кількість працівників якої з урахуванням членів їх сімей становить не менш як половину чисельності населення адміністративно-територіальної одиниці, у якій розташована така юридична особа, а також підприємство, кількість працівників якого перевищує п'ять тисяч осіб.

Особливо небезпечними суб'єктами підприємницької діяльності визнаються підприємства вугільної, гірничодобувної, атомної, хімічної, хіміко-металургійної, нафтопереробної, інших галузей, визначені відповідними рішеннями Кабінету Міністрів України, припинення діяльності яких потребує здійснення спеціальних заходів щодо запобігання заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, майну, спорудам, навколишньому природному середовищу.

Під час розгляду справи про банкрутство містоутворюючого підприємства учасником провадження у справі про банкрутство визнається орган місцевого самоврядування, а також можуть бути визнані центральні органи виконавчої влади.

При розгляді справи про банкрутство особливо небезпечного суб'єкта підприємницької діяльності учасниками провадження у справі про банкрутство крім відповідного органу місцевого самоврядування визнаються також центральний орган виконавчої влади, до компетенції якого належить сфера діяльності боржника, та за необхідності державний орган з питань надзвичайних ситуацій, з питань охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки, з питань геології та використання надр.

Продаж у справах про банкрутство суб'єкта підприємницької діяльності, що мають суспільну або іншу цінність для територіальної громади, містоутворюючих та особливо небезпечних суб'єктів підприємницької діяльності, здійснюється виключно у складі цілісного майнового комплексу.

Якщо внаслідок повторного проведення аукціону (конкурсу) цілісний майновий комплекс не було продано, то продаж майна здійснюється частинами. У цьому випадку перелік такого майна погоджується ліквідатором з центральним органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування або Радою міністрів Автономної Республіки Крим, до компетенції якого належить сфера діяльності цього підприємства - банкрута.

Вимоги кредиторів особливо небезпечного суб'єкта підприємницької діяльності задовольняються у звичайному порядку, з урахуванням особливостей, а саме: в третю чергу також задовольняються вимоги щодо відшкодування витрат на заходи із запобігання заподіяння можливої шкоди життю та здоров'ю громадян, майну, спорудам, навколишньому природному середовищу.

2. Особливості банкрутства сільськогосподарських підприємств

Сільськогосподарське підприємство – юридична особа, основним видом діяльності якої є вирощування (виробництво, виробництво та переробка) сільськогосподарської продукції, виручка від реалізації вирощеної (виробленої та переробленої) нею сільськогосподарської продукції становить не менше 50 відсотків загальної суми виручки. До сільськогосподарських підприємств відносяться також рибні господарства, виручка від реалізації вирощеної (виробленої та переробленої) сільськогосподарської продукції та виловлених водних біологічних ресурсів яких становить не менше 50 відсотків загальної суми виручки.

У разі продажу об'єктів нерухомості, які використовуються для цілей сільськогосподарського виробництва та є власністю сільськогосподарського підприємства, що визнано банкрутом, за інших рівних умов переважне право на придбання зазначених об'єктів належить сільськогосподарським підприємствам і фермерським господарствам, розташованим у даній місцевості.

При введенні процедури розпорядження майном боржника аналіз фінансового становища сільськогосподарського підприємства повинен проводитися з урахуванням сезонності сільськогосподарського виробництва та його залежності від природно-кліматичних умов, а також можливості задоволення вимог кредиторів за рахунок доходів, які можуть бути одержані сільськогосподарським підприємством після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт.

Рішення про звернення з клопотанням до господарського суду про санацію

сільськогосподарських підприємств приймається комітетом кредиторів за участю представника органу місцевого самоврядування.

Санація сільськогосподарського підприємства вводиться на строк до закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт з урахуванням часу, необхідного для реалізації виробленої (виробленої, виробленої та переробленої) сільськогосподарської продукції. Зазначений строк не може перевищувати п'ятнадцяти місяців.

3. Особливості банкрутства страховиків

При розгляді справи про банкрутство страховика учасником провадження у справі про банкрутство визнається спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у справах нагляду за страховою діяльністю.

Арбітражний керуючий у справі про банкрутство страховика повинен скласти іспит за програмою підготовки арбітражних керуючих у справах про банкрутство страхових організацій.

При проведенні ліквідаційної процедури цілісний майновий комплекс страховика може бути проданий тільки у разі згоди покупця взяти на себе зобов'язання страховика-банкрута за договорами страхування, за якими страховий випадок не настав до дня визнання страховика банкрутом.

Покупцем цілісного майнового комплексу страховика може бути тільки страховик.

У разі продажу цілісного майнового комплексу страховика у процедурі санації до покупця переходять всі права та обов'язки за договорами страхування, за якими на дату продажу майна страховика страховий випадок не настав.

У разі визнання господарським судом страховика банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури всі договори страхування, укладені таким страховиком, за якими страховий випадок не настав до дати прийняття зазначеного рішення, припиняються, крім випадків купівлі цілісного майнового комплексу страховика.

Страхувальники за договорами страхування, дії яких припиняються, мають право вимагати повернення частини виплаченої страховику страхової премії пропорційно різниці між строком, на який був укладений договір страхування, і строком, протягом якого фактично діяв договір страхування, якщо інше не передбачено законодавством.

Страхувальники за договорами страхування, за якими страховий випадок настав до дня прийняття господарським судом постанови про визнання страховика банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури, мають право вимагати страхові виплати.

У разі визнання господарським судом страховика банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури вимоги кредиторів за договорами страхування першої черги підлягають задоволенню в такому порядку:

у першу чергу - вимоги за договорами особистого страхування, передбачені частиною восьмою цієї статті;

у другу чергу - вимоги фізичних осіб за іншими договорами страхування, передбачені частиною восьмою цієї статті;

у третю чергу - вимоги юридичних осіб за іншими договорами страхування, передбачені частиною восьмою цієї статті;

у четверту чергу - вимоги за договорами особистого страхування, передбачені частиною сьомою цієї статті;

у п'яту чергу - вимоги фізичних осіб за іншими договорами страхування,

передбачені частиною сьомою цієї статті;

у шосту чергу - вимоги юридичних осіб за іншими договорами страхування, передбачені частиною сьомою цієї статті.

У справах про банкрутство страховика мирова угода може бути затверджена господарським судом тільки після погашення заборгованості за вимогами кредиторів першої і другої черг, заборгованості за вимогами застрахованих осіб, вигодонабувачів, страхувальників за договорами обов'язкового страхування, а також вимогами, пов'язаними з відшкодуванням сум компенсаційних виплат і витрат у зв'язку із здійсненням компенсаційних виплат за договорами обов'язкового страхування.

4. Особливості банкрутства професійних учасників ринку цінних паперів та інститутів спільного інвестування

При розгляді справ про банкрутство юридичних осіб, що є професійними учасниками фондового ринку та інститутами спільного інвестування, учасником провадження у справі про банкрутство визнається Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР).

Розпорядник майна професійного учасника фондового ринку та інститутів спільного інвестування повинен мати сертифікат, що видається НКЦПФР, на право здійснення професійної діяльності з цінними паперами в Україні на підприємствах, які мають відповідну ліцензію НКЦПФР.

Розпорядник майна зобов'язаний у десятиденний строк з дня його призначення надіслати НКЦПФР та клієнтам такого професійного учасника фондового ринку та інститутів спільного інвестування повідомлення про порушення провадження у справі про банкрутство та призначення розпорядника майна.

З дня введення господарським судом процедури санації боржника чи визнання професійного учасника фондового ринку та інститутів спільного інвестування банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури цінні папери клієнтів підлягають поверненню клієнту, якщо інше не передбачено угодою керуючого санацією або ліквідатора з клієнтом.

5. Особливості банкрутства фізичної особи - підприємця

Підставою для визнання фізичної особи - підприємця банкрутом є його нездатність задовольнити вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями та/або виконати обов'язок із сплати обов'язкових платежів.

Заява про порушення справи про банкрутство фізичної особи - підприємця може бути подана в господарський суд фізичною особою - підприємцем, який є боржником, або його кредиторами.

До заяви фізичної особи - підприємця про порушення справи про банкрутство може бути доданий план погашення його боргів, копії якого надсилаються кредиторам та іншим учасникам провадження у справі про банкрутство.

Якщо відсутні заперечення кредиторів, господарський суд може затвердити план погашення боргів, що є підставою для зупинення провадження у справі про банкрутство на строк не більше трьох місяців.

План погашення боргів повинен включати:

– строк його виконання;

– розмір суми, яка щомісяця залишається боржнику - фізичній особі - підприємцю та членам його сім'ї для споживання;

– розмір суми, яка буде щомісяця надаватися для погашення вимог кредиторів.

Якщо в результаті виконання боржником плану погашення боргів вимоги кредиторів задоволені в повному обсязі, провадження у справі про банкрутство припиняється.

У разі визнання фізичної особи - підприємця банкрутом до складу ліквідаційної маси не включається майно фізичної особи - підприємця, на яке згідно з цивільним процесуальним законодавством України не може бути звернено стягнення, та майно, яке перебуває у заставі з підстав, не пов'язаних із здійсненням такою особою підприємницької діяльності.

Правочини (договори) фізичної особи - підприємця, пов'язані з відчуженням або передачею іншим способом майна фізичної особи - підприємця заінтересованим особам протягом року до порушення провадження у справі про банкрутство, можуть бути визнані господарським судом недійсними за заявою кредиторів.

Розгляд господарським судом справи про банкрутство фізичної особи – підприємця.

Одночасно з прийняттям заяви про порушення справи про банкрутство фізичної особи - підприємця господарський суд накладає арешт на майно фізичної особи - підприємця, за винятком майна, на яке згідно із законодавством України не може бути звернено стягнення, та майна, що перебуває в заставі з підстав, не пов'язаних із здійсненням такою особою підприємницької діяльності.

За заявою фізичної особи - підприємця господарський суд може відкласти розгляд справи про банкрутство **не більше ніж на два місяці** для проведення фізичною особою - підприємцем розрахунків з кредиторами чи укладення мирової угоди.

Якщо у встановлений вище строк фізичною особою - підприємцем не подано доказів задоволення вимог кредиторів і в зазначений строк не укладено мирової угоди, господарський суд визнає фізичну особу - підприємця банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру.

У постанові про визнання фізичної особи - підприємця банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури господарський суд призначає ліквідатора банкрута.

Особливості задоволення вимог кредиторів фізичної особи - підприємця, визнаної банкрутом:

До задоволення вимог кредиторів із ліквідаційної маси відшкодовуються витрати, пов'язані з провадженням у справі про банкрутство фізичної особи - підприємця і виконанням постанови господарського суду про визнання фізичної особи - підприємця банкрутом. Вимоги кредиторів задовольняються в такій черговості:

у першу чергу задовольняються вимоги кредиторів за зобов'язаннями, забезпеченими заставою майна фізичної особи - підприємця; вимоги громадян, перед якими фізична особа - підприємець несе відповідальність за заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, шляхом капіталізації відповідних періодичних платежів, у тому числі до Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України за громадян, які застраховані у цьому Фонді у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, вимоги щодо стягнення аліментів; розрахунки щодо виплати вихідної допомоги та оплати праці особам, які працюють за трудовим договором (контрактом), і щодо виплати авторської винагороди, а також задовольняються вимоги, що виникли із зобов'язань щодо сплати страхових внесків на

загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування;

у другу чергу задовольняються вимоги щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);

у третю чергу проводяться розрахунки з іншими кредиторами.

Протягом п'яти років після визнання фізичної особи - підприємця банкрутом не може бути порушено провадження у справі про банкрутство за його заявою.

Протягом трьох років після визнання фізичної особи - підприємця банкрутом ця особа не може бути зареєстрована як фізична особа - підприємець, придбавати майно або грошові кошти у кредит, укладати договір поруки, передавати майно у заставу.

Правила наведені вище не застосовуються до фізичної особи - підприємця, якщо у процедурі банкрутства боржник повністю сплатив усі борги.

6. Особливості банкрутства фермерського господарства

Підставою для визнання фермерського господарства банкрутом є його неспроможність задовольнити протягом шести місяців після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями та/або зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування, повернення невикористаних коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

Заява підприємця - голови фермерського господарства про порушення справи про банкрутство подається до господарського суду за наявності письмової згоди всіх членів фермерського господарства. Заява підписується головою фермерського господарства.

До заяви голови фермерського господарства про порушення справи про банкрутство також додаються документи, які містять відомості:

- про склад і вартість майна фермерського господарства;
- про склад і вартість майна, яке належить членам фермерського господарства на праві власності;
- про розмір доходів, які можуть бути одержані фермерським господарством після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт.

Головою фермерського господарства у двомісячний строк з дня прийняття господарським судом заяви про порушення справи про банкрутство фермерського господарства може бути подано до господарського суду план відновлення платоспроможності фермерського господарства.

У разі якщо здійснення заходів, передбачених планом відновлення платоспроможності фермерського господарства, дасть змогу фермерському господарству погасити вимоги за грошовими зобов'язаннями, господарським судом вводиться процедура розпорядження майном фермерського господарства.

Про введення процедури розпорядження майном фермерського господарства господарським судом виноситься ухвала.

Процедура розпорядження майном фермерського господарства вводиться на строк закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт з урахуванням часу, необхідного для реалізації вирощеної (виробленої та переробленої) сільськогосподарської продукції. Зазначений строк не може перевищувати п'ятнадцяти місяців.

Процедуру розпорядження майном фермерського господарства може бути

достроково припинено господарським судом за заявою розпорядника майна чи будь-кого із кредиторів у разі:

- невиконання заходів, передбачених планом відновлення платоспроможності фермерського господарства;
- наявності інших обставин, які свідчать про неможливість відновлення платоспроможності фермерського господарства.

Після дострокового припинення процедури розпорядження майном фермерського господарства фермерське господарство визнається господарським судом банкрутом і відкривається ліквідаційна процедура.

Для проведення процедури розпорядження майном фермерського господарства господарським судом призначається розпорядник майна.

У разі визнання господарським судом фермерського господарства банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури до складу ліквідаційної маси фермерського господарства включаються нерухоме майно, яке перебуває у спільній власності членів фермерського господарства, а також майно набуте для фермерського господарства на загальні кошти його членів, а також право оренди земельної ділянки та інші майнові права, які належать фермерському господарству і мають грошову оцінку.

Майно, що належить голові та членам фермерського господарства на праві приватної власності, а також інше майно, стосовно якого доведено, що воно набуто на доходи, які не є у спільній власності членів фермерського господарства, не включаються до складу ліквідаційної маси.

Нерухоме майно, а також майнові права щодо нерухомого майна, які включаються до складу ліквідаційної маси фермерського господарства, можуть бути продані тільки на аукціоні, обов'язковими умовами якого є збереження цільового призначення сільськогосподарських об'єктів, що продаються.

7. Особливості банкрутства державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків

Боржник зобов'язаний надати господарському суду докази, що підтверджують належність боржника до державних підприємств або підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків.

Кабінет Міністрів України вживає заходів для запобігання банкрутству державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків, визначає оптимальні шляхи відновлення їх платоспроможності та координує дії відповідних органів виконавчої влади.

Органи виконавчої влади приймають рішення щодо: доцільності надання державної підтримки неплатоспроможним підприємствам; розроблення заходів, спрямованих на забезпечення захисту інтересів держави і вибору оптимальних шляхів реструктуризації та погашення боргових зобов'язань; проведення аналізу фінансового стану боржника, його санації та погодження плану санації; доцільності виключення відповідних суб'єктів господарювання з переліку підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації та застосуванню до них процедури санації чи ліквідації.

З метою запобігання банкрутству державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, може застосовуватися порука.

Порушення провадження у справі про банкрутство за заявою боржника і відкриття

процедури санації його керівником не є підставою для припинення повноважень органу, уповноваженого управляти майном боржника, щодо управління відповідним об'єктом державної власності.

У разі якщо боржник є державним підприємством або підприємством, у статутному капіталі якого частка державної власності перевищує 50 відсотків, господарський суд залучає до участі у справі про банкрутство представників органу, уповноваженого управляти державним майном, з повідомленням про порушення провадження у справі про банкрутство такого підприємства.

У разі порушення провадження у справі про банкрутство державного підприємства або підприємства, у статутному капіталі якого частка державної власності перевищує 50 відсотків, участь у зборах кредиторів та роботі комітету кредиторів можуть брати з правом дорадчого голосу представники органу, уповноваженого управляти державним майном.

Призначення керуючих санацією, ліквідаторів державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків, здійснюється господарським судом за участю органу, уповноваженого управляти державним майном.

Плани санації, мирові угоди та переліки ліквідаційних мас та зміни і доповнення до них у справах про банкрутство державних підприємств або підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків, підлягають погодженню з органом, уповноваженим управляти державним майном. У разі відсутності такого погодження план санації та мирова угода затвердженню господарським судом не підлягають, а включене до переліку ліквідаційної маси майно банкрута не може бути реалізованим.

Копії судових рішень у провадженнях у справах про банкрутство державних підприємств надсилаються органу, уповноваженому управляти державним майном.